

На правах рукопису

КОЛОДІЙЧУК
Ірина Анатоліївна

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність: 08.06.01 — Економіка підприємств
і форми господарювання

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертація є рукописом.
Робота виконана в
Україні.

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00761059 (S)

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
КОЗОРИЗ Марія Андріївна

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, професор
БЕЛЕНЬКИЙ Петро Юхимович

- кандидат економічних наук, доцент
ТЕРЛЕЦЬКИЙ Іван Миколайович

Провідна установа - Тернопільська академія народного
господарства

Захист відбудеться "18" жовтня 1997 р. о "14" год. на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д.04.10.01 по захисту
дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в Інституті
регіональних досліджень НАН України за адресою :

290026, м.Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту
регіональних досліджень НАН України.

Автореферат розісланий "14" січня 1997 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

В.І. Жовтанецький

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

1.1. Актуальність теми дослідження. За роки становлення України як самостійної і незалежної держави відбулись докорінні зміни в умовах господарювання. Промислові підприємства працюють в новій економічній ситуації, яка ускладнюється глибокою кризою в економіці.

Зміни, що відбуваються в політичній, економічній та соціальній сферах, змушують керівництво промислових підприємств приймати управлінські рішення принципово нового рівня. Все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з пошуком шляхів підвищення ефективності виробництва, вибором довгострокових цілей розвитку підприємств, оптимального шляху їх досягнення. При цьому пошук найбільш прийняттого варіанту розвитку ускладнюється необхідністю вирішення довгострокових задач в умовах нестабільності і ризику.

Вирішення питань вибору економічної стратегії розвитку промислових підприємств в умовах формування ринкових відносин для вітчизняної практики є новими завданнями управління. Як правило, вітчизняні підприємства не мають досвіду стратегічного планування виробничо-господарської діяльності. Це пов'язано з тим, що виробничий менеджмент будувався на принципах командно-адміністративної моделі господарювання, яка передбачала інші цілі і задачі розвитку промислових підприємств.

В світовій економіці нагромаджено великий досвід розробки економічної стратегії розвитку різних суб'єктів господарювання. Однак застосування його у вітчизняній практиці потребує критичного осмислення і вмілого використання тих елементів, положень і методів економіки, які прийнятні для умов України.

В науковій літературі питання, пов'язані з розробкою економічної стратегії розвитку вітчизняних підприємств, майже не висвітлювались, чи торкались лише її окремих аспектів. Недостатня розробленість питань, пов'язаних з формуванням економічної стратегії розвитку промислових підприємств, а також їх актуальність обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, структуру і завдання.

1.2. Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій по формуванню економічної стратегії розвитку промислових підприємств і механізму її реалізації в умовах

економічної невизначеності. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення комплексу таких завдань:

- визначення сутності і передумов формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств на етапі переходу до ринкової моделі господарювання;

- вивчення зарубіжного досвіду з питань розробки економічної стратегії розвитку суб'єктів господарювання в виробничій сфері та оцінка можливостей його використання для вітчизняних підприємств;

- виявлення сучасних особливостей управління господарською діяльністю промислових підприємств;

- розробка методичних положень щодо формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств в умовах перехідної економіки.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та методичні питання, пов'язані з визначенням економічної стратегії розвитку промислових підприємств в умовах переходу до ринкових форм господарювання.

Об'єктом дослідження є промислові підприємства різних форм власності.

1.4. Методологія і методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є сучасні теорії ринкової економіки, концептуальні підходи до проблем розробки економічної і фінансової стратегії розвитку підприємств, відображені в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів.

В роботі використані методи системного аналізу, програмно-цільовий підхід, методи аналізу та обробки статистичної інформації, сучасні теорії ринкової економіки.

1.5. Наукова новизна результатів дослідження полягає в поглибленні знань в сфері методології формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств в умовах становлення ринкових відносин.

На захист виносяться нові положення та рекомендації:

- теоретичне обґрунтування доцільності використання зарубіжних і вітчизняних методів розробки економічної стратегії розвитку підприємства в умовах перехідної економіки України;

- обґрунтування принципів формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств при нестабільності умов господарювання;

- методичні положення по розробці економічної стратегії розвитку промислових підприємств в умовах становлення ринкової моделі господарювання;

НТОВС механізм реалізації економічної стратегії розвитку промислового підприємства з врахуванням особливостей макроекономічного середовища.

1.6. Теоретична і практична значимість роботи. Теоретичне значення результатів дослідження полягає в формуванні нових підходів при визначенні стратегії розвитку промислових підприємств в умовах нестабільності та підвищеного економічного ризику.

Практичне значення досліджень полягає в розробці методичних рекомендацій щодо формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств і побудові механізму її реалізації. Запропоновані методичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності функціонування промислових підприємств, зниження підприємницького ризику.

1.7. Апробація роботи. Результати досліджень доповідались на міжнародних, загальнодержавних та регіональних науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема, "Проблеми становлення української соціально-економічної моделі" (м. Львів, 1993р.), "Становлення нової економічної системи в Україні" (м. Львів, 1994 р.), "Сучасні економічні проблеми видавничо-поліграфічного комплексу України" (м. Львів, 1994), "Національна еліта та інтелектуальний потенціал України" (м. Львів, 1996 р.), "Економічна криза в Україні та шляхи її подолання" (м. Львів, 1996р.).

1.8. Публікації. За результатами досліджень опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 8,9 д.а., в тому числі 3,8 д.а. належить особисто автору.

1.9. Структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Формуванню економічної стратегії розвитку виробничо-господарських об'єктів в світовій економіці надається велика увага в теоретичному, методологічному і практичному аспектах. Успіх будь-якої корпорації або компанії залежить від обґрунтованості перспектив їх розвитку. В командно-адміністративній системі перспективи розвитку регламентувались вищими органами управління. Тому розробці економічної стратегії розвитку промислових підприємств не надавалось належного значення.

Дослідження показали, що в умовах переходу до ринкової моделі господарювання на розвиток підприємств впливають дві групи факторів.

Перша з них пов'язана з розвалом єдиного народно-господарського комплексу СРСР і проявляється в порушенні економічних зв'язків між суб'єктами господарювання, відсутності правової захищеності в сфері виконання договірних зобов'язань, авторських прав тощо.

Друга група факторів обумовлена внутрішніми причинами, основними з яких є наступні:

- відсутність чітко вираженої стратегії економічного розвитку України, комплексності і системності здійснюваних соціально-економічних реформ;

- недосконалість існуючої нормативно-правової бази і відсутність дієвого механізму неухильного дотримання прийнятих законів і підзаконних правових актів;

- нестабільність і недосконалість кредитно-фінансової та податкової політики.

2.2. При формуванні економічної стратегії розвитку промислових підприємств доцільно виділяти зовнішньоекономічні і внутрівиробничі фактори (рис. 1).

Зовнішньоекономічні фактори односторонньо впливають на розвиток промислових підприємств. Стан внутрівиробничих факторів є предметом управління керівництва підприємства.

2.3. Дослідження показали, що моделі і методи формування стратегії економічного розвитку, прийняті в розвинутій ринковій економіці, у вітчизняній практиці можуть бути використані лише за умови зрілості основних інститутів ринку, зокрема, розвитку його інфраструктури і конкурентного середовища. В сучасних

Рис. 1. Фактори впливу на розвиток промислових підприємств

умовах застосування цих методів повинно бути узгоджене з особливостями розвитку вітчизняної економіки.

В дисертації досліджена методологія розробки економічної стратегії розвитку промислових підприємств, дана оцінка доцільності її використання у вітчизняній практиці. Враховуючи сучасну ситуацію та вплив факторів, які гальмують розвиток промислових підприємств, можна стверджувати, що в основу вироблення економічної стратегії повинна бути покладена фінансова політика, включаючи податкову систему, джерела фінансування капіталовкладень, можливості залучення власного та позичкового капіталу, іноземних інвестицій та ефективність їх використання.

Ядром економічної стратегії є фінансова стратегія, яка, залишаючись її складовою частиною, зберігає уособленість і вплив на досягнення основної стратегічної мети.

2.4. Початковим етапом розробки економічної стратегії розвитку підприємства є оцінка його фінансово-господарського стану, яка повинна мати комплексний характер і повністю відображати всі аспекти його діяльності.

Така оцінка можлива лише на основі використання відповідної системи показників. В дисертації обґрунтовано вибір цих показників і методи їх розрахунку.

2.5. Виходячи з особливостей української економіки, при розробці стратегії економічного розвитку підприємств повинні використовуватись такі засоби стратегічного менеджменту, які діють в умовах стратегічних невизначеностей. В дисертаційній роботі доведено, що для сучасних умов господарювання в Україні пріоритетними засобами такого типу є:

- ранжування завдань;
- оперативне реагування на можливі зміни зовнішнього середовища;
- вдосконалення системи управління підприємством при виникненні ускладнень стратегічного характеру;
- прийняття упереджувальних рішень;
- надання пріоритету упереджувальним заходам над компенсаційними.

2.6. Виконання завдань, обумовлених динамічними змінами в економіці, потребує застосування принципово нових підходів у реалізації економічної стратегії розвитку вітчизняних підприємств. Вона повинна базуватись на наступних принципах:

- принцип дублюючої системи, суть якого полягає в тому що на випадок виникнення несподіваних ситуацій повинна функціонувати особлива інформаційна система, здатна швидко

передавати інформацію до всіх ланок підприємства, перетинаючи існуючі в звичайних умовах межі підрозділів і одночасно фільтруючи загальну масу інформації;

- принцип зміни функціональних обов'язків, який передбачає можливість кардинального перерозподілу звичайних обов'язків вищого керівництва;

- принцип зміни організаційної структури управління, який передбачає наявність мережі оперативних груп управлінського персоналу для розробки та реалізації вищезгаданих неординарних заходів;

- принцип імітації неординарних ситуацій, який передбачає попереднє моделювання можливих варіантів їх розвитку.

Визначальними при виборі системи управління є три фактори:

- потенціал підприємства;

- стан зовнішнього економічного середовища підприємства;

- рівень мотивації ефективної роботи управлінського персоналу.

2.7. Виходячи з основних факторів підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в умовах нестабільності економічної ситуації для економічної стратегії розвитку підприємства великого значення набуває визначення стратегічних зон господарювання. Визначення їх запропоновано здійснювати на основі розрахунку показників привабливості таких зон. Алгоритм визначення такої оцінки приведений на схемі (рис. 2).

2.8. Для сучасних умов господарювання процес розробки економічної стратегії розвитку підприємства запропоновано здійснювати у вісім етапів, які приведені на схемі (рис. 3). Наявність зворотних зв'язків не виключає багатократного повторення окремих етапів, а також одночасного їх здійснення. В міру надходження нової інформації результати планування потребують постійної корекції.

2.9. Основною формою реалізації фінансової стратегії, яка є ключовою складовою економічної стратегії розвитку підприємства, виступає розробка фінансових планів. Для сучасних умов необхідна розробка декількох альтернативних бюджетів підприємства у відповідності з очікуваними ситуаціями, що можуть впливати на розвиток підприємства в перспективі.

На основі аналітичного огляду сучасних концепцій і підходів щодо визначення фінансової стратегії в дисертації виділяються наступні типові ситуації, які є визначальними при розробці

Рис. 2. Ітераційна процедура визначення оцінки привабливості стратегічної зони господарювання

Рис. 3. Процес вироблення економічної стратегії розвитку підприємства

фінансової стратегії підприємств:

а) підприємство має стабільні фінансові умови, при яких фінансовий план може враховувати можливість поновлення короткотермінової заборгованості і використання її для розвитку виробництва;

б) підприємство має доступ до фінансових ринків, можливість здійснювати операції з цінними паперами або здійснювати емісію акцій;

в) підприємство має дуже обмежені можливості використання залучених коштів у зв'язку зі значним рівнем заборгованості і загрозою банкрутства.

2.10. В дисертації розроблено алгоритм формування основних положень фінансового плану з врахуванням особливостей економіки перехідного періоду. Взаємозв'язки основних форм планування фінансової діяльності при цьому відображають послідовність і характер інформаційних потоків в процесі підготовки фінансової стратегії.

Найважливішою складовою зведеного фінансового плану є прогноз продаж (обсягів реалізації). На його основі розробляються варіанти фінансових розрахунків (баланс активів, пасивів, зміни фінансової позиції тощо), що дає змогу передбачити майбутні грошові потоки і розрахувати коефіцієнти ліквідності активів, боргу, прибутковості, вартості акцій тощо.

2.11. В процесі дослідження визначено основні напрями вдосконалення організаційного забезпечення реалізації економічної стратегії розвитку підприємства, які передбачають:

- доповнення наявної виробничої інфраструктури необхідними видами послуг;
- зміну організаційної структури управління підприємством;
- зміну обсягів і характеру інформаційних потоків.

В дисертації викладені конкретні пропозиції щодо реструктуризації функціональних підрозділів великих підприємств, зокрема; планово-економічних та організаційно-технічних відділів і служб.

2.12. В процесі дослідження розроблено конкретний механізм реалізації економічної стратегії розвитку суб'єктів господарювання на прикладі підприємств лісового господарства. Основні його складові представлені на схемі (рис. 4).

Основну увагу необхідно акцентувати на обґрунтуванні стратегічної мети, важелів впливу на соціально-економічні наслідки реалізації економічної стратегії розвитку промислових підприємств.

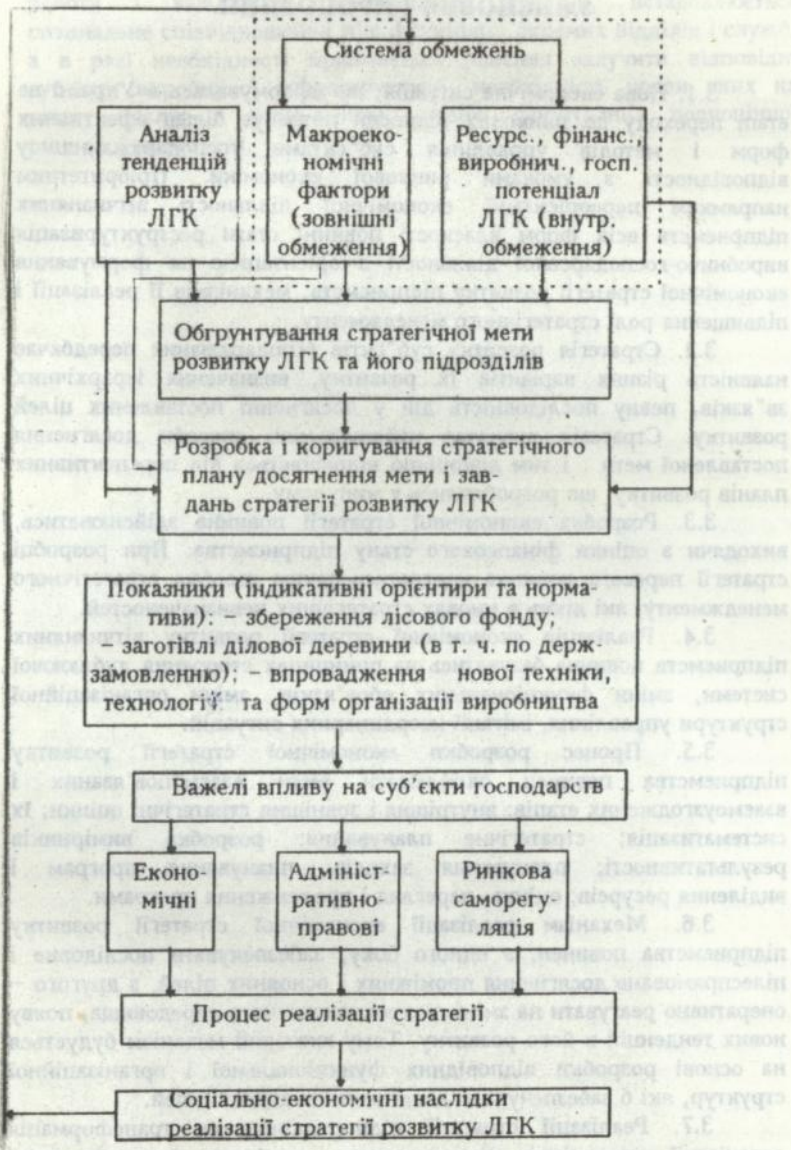

Рис. 4. Структурна схема стратегічного розвитку ЛГК

3. ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.

3.1. Нова економічна ситуація, що сформувалась в Україні на етапі переходу до ринкових відносин потребує більш ефективних форм і методів управління суб'єктами господарювання у відповідності з умовами ринкової економіки. Пріоритетним напрямком переорієнтації економічної діяльності вітчизняних підприємств всіх форм власності повинні стати реструктуризація виробничо-господарської діяльності з орієнтацією на формування економічної стратегії розвитку підприємств, механізмів її реалізації і підвищення ролі стратегічного менеджменту.

3.2. Стратегія розвитку суб'єктів господарювання передбачає наявність різних варіантів їх розвитку, визначення ієрархічних зв'язків, певну послідовність дій у досягненні поставлених цілей розвитку. Стратегія визначає найдоцільніші способи досягнення поставленої мети і тим докорінно відрізняється від перспективних планів розвитку, що розроблялись у минулому.

3.3. Розробка економічної стратегії повинна здійснюватись, виходячи з оцінки фінансового стану підприємства. При розробці стратегії перевага повинна надаватись таким засобам стратегічного менеджменту, які діють в умовах стратегічних невизначеностей.

3.4. Реалізація економічної стратегії розвитку вітчизняних підприємств повинна базуватись на принципах створення дублюючої системи, зміни функціональних обов'язків, зміни організаційної структури управління, імітації неординарних ситуацій.

3.5. Процес розробки економічної стратегії розвитку підприємства повинен охоплювати вісім взаємопов'язаних і взаємоузгоджених етапів: внутрішня і зовнішня стратегічні оцінки; їх систематизація; стратегічне планування; розробка вимірників результативності; планування заходів; планування програм і виділення ресурсів; оцінка, перегляд і продовження програми.

3.6. Механізм реалізації економічної стратегії розвитку підприємства повинен, з одного боку, забезпечувати послідовне і цілеспрямоване досягнення проміжних і основних цілей, з другого – оперативно реагувати на зміни макроекономічного середовища, появу нових тенденцій в його розвитку. Тому вказаний механізм будується на основі розробки відповідних функціональної і організаційної структур, які б забезпечували досягнення вказаних цілей.

3.7. Реалізації стратегії підпорядковується трансформація організації управління підприємством, особливо його функціональних підрозділів і служб. При цьому, виходячи з ефективності

роботи і важливості виконуваних функцій, встановлюється оптимальне співвідношення між функціями окремих відділів і служб, а в разі необхідності приймається рішення залучити відповідні суб'єкти виробничої інфраструктури, необхідність появи яких на ринку послуг є невід'ємною умовою формування повноцінної ринкової економіки.

4.6. Важницький Ф.А., Колодійчук І.А. Науково-технічний прогрес і інноваційна робота: шлях в успіх підприємства на ринку // Українська економіка: проблеми, тенденції, стратегії розвитку. Київ: Конф-інформ, 2014. - 14 с.

4.7. Важницький Ф.А., Колодійчук І.А. Провинний подвиг стратегії розвитку промислових підприємств // Українська економіка: проблеми, тенденції, стратегії розвитку. Київ: Конф-інформ, 2014. - 14 с.

4.8. Важницький Ф.А., Колодійчук І.А. Підприємство як економічний суб'єкт: шлях в успіх підприємства на ринку // Українська економіка: проблеми, тенденції, стратегії розвитку. Київ: Конф-інформ, 2014. - 14 с.

4.9. Важницький Ф.А., Колодійчук І.А. Підприємство як економічний суб'єкт: шлях в успіх підприємства на ринку // Українська економіка: проблеми, тенденції, стратегії розвитку. Київ: Конф-інформ, 2014. - 14 с.

4.10. Важницький Ф.А., Колодійчук І.А. Підприємство як економічний суб'єкт: шлях в успіх підприємства на ринку // Українська економіка: проблеми, тенденції, стратегії розвитку. Київ: Конф-інформ, 2014. - 14 с.

4. Основні положення дисертації опубліковані в таких наукових працях:

4.1. Козоріз М.А., Люткевич О.М., Колодійчук І.А. та ін. Формування стратегії розвитку підприємницьких об'єктів промисловості. Методичні вказівки. – Львів: ІРД НАН України, 1995. – 3,0 д.а. (Особистий внесок автора: організаційно-економічні принципи стратегічного планування).

4.2. Козоріз М.А., Колодійчук І.А., Копелюк О.І., Люткевич О.М. та ін. Аналіз і оцінка кредитоспроможності підприємств в умовах переходу до ринкових форм господарювання. Методичні вказівки. – Львів: ІРД НАН України, 1995. – 3,0 д.а. (Особистий внесок автора: аналіз факторів, що впливають на кредитоспроможність підприємства).

4.3. Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Обґрунтування економічної стратегії розвитку підприємств – об'єктивна необхідність в умовах ринкових відносин // Соціально-економічні проблеми управління розвитку регіону в умовах трансформації економіки. Зб. наук.праць. – Львів: ІРД НАН України, 1994. – 0,4 д.а. (Особистий внесок автора: передумови формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств).

4.4. Колодійчук І.А. Вибір пріоритетів для проведення структурної перебудови промисловості // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Зб. наук. праць. Ч.1. – Львів: ІРД НАН України, 1996. – 0,5 д.а.

4.5. Войко Є.І., Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Деякі аспекти вдосконалення системи оподаткування // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Зб. наук. праць. Ч.1. – Львів: ІРД НАН України, 1996. – 0,7 д.а. (Особистий внесок автора: удосконалення системи оподаткування на етапі переходу до ринку).

4.6. Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Науково-технічний прогрес і використання робочої сили в умовах переходу до ринку // Сучасні економічні проблеми видавничо-поліграфічного комплексу України: Тези доп. на звітній наук.-техн. конф. – Львів: УПІ ім. І. Федорова, 1994. – 0,15 д.а. (Особистий внесок автора: вплив НТП на результативність господарської діяльності промислових підприємств).

4.7. Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Принципи побудови стратегії розвитку промислових підприємств // Становлення нової економічної системи в Україні: Тези доповідей міжн. наук.-прак. конф. – Львів: Львівський торговельно-економічний інститут

Укоопспілки, 1994. – 0,15 д.а. (Особистий внесок автора: принципи формування економічної стратегії розвитку промислових підприємств).

4.8. Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Фактори економічного росту і їх використання в стратегії розвитку підприємств // Проблеми економічної політики у вільних економічних зонах: Тези доповідей на міжн. наук.-прак. конф. – Чернівці: Чернівецький держ. ун-т, 1995. – 0,15 д.а. (Особистий внесок автора: дослідження взаємозв'язку факторів економічного росту та їх використання в стратегії розвитку промислових підприємств).

4.9. Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Ефективність використання НТП – критерій господарювання виробничої системи // Національна еліта та інтелектуальний потенціал України: Тези доповідей міжн. наук.-техн. конф. – Львів: ІРД НАН України, 1996. – 0,2 д.а. (Особистий внесок автора: інноваційна стратегія та її роль в комплексній економічній стратегії розвитку промислових підприємств).

4.10. Важинський Ф.А., Колодійчук І.А. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємств за умов ринку // Інформаційний листок – Львів: Львівський ЦНТІ, 1993. № 091-93. – 0,6 д.а. (Особистий внесок автора: напрямки підвищення ефективності виробництва промислових підприємств та їх адаптація до нових умов господарювання).

Аннотация

Колодийчук И.А. "Формирование экономической стратегии развития промышленных предприятий".

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08. 06. 01 – Экономика предприятий и формы хозяйствования.

Институт региональных исследований НАН Украины.

Защищается рукопись диссертации, в которой исследованы теоретические и практические вопросы, связанные с управленческой деятельностью промышленных предприятий, разработана методология формирования экономической стратегии их развития в условиях экономической неопределенности и нестабильности.

Annotation

Kolodijchuk I.A. Formation of economic strategy of industrial enterprises development.

Thesis for achieving the scientific degree of the candidate of economic sciences in major 08. 06. 01 – Economic of enterprises and forms of management.

Institute of Regional Researches, National Academy of Sciences of Ukraine.

The manuscript of thesis is being defended, in which are investigated theoretical and practical questions, connected with managerial activity of industrial enterprises as well it is elaborated the methodology of the formation of economic strategy of their activity in conditions of economic ambiguity and unstability.

Ключові слова: економічна стратегія розвитку промислових підприємств, фінансова стратегія, підприємницький ризик, нестабільність, ефективність.

В.В.В.

Підписано до друку 23.12.96. Формат 64x84/16.
Обсяг і друк. листів зм. 620. Тир. 100. Безплатно.
Львів. Личаківська 3. Друкарня УАД.

AB 36.832

AB 36.832